

Teksti Maria Loikkanen

Kirjoittaja on Stephen Kingin Musta torni –sarjaa vuosikaudet seurannut ja odottanut uskollinen lukija.

Kaikki hyvä loppuu aikanaan

Stephen King: *Musta torni*. Musta torni –sarjan 7. osa
Tammi 2006. 938 s.
Suomentanut Kari Salminen
ISBN 10: 951-31-3381-8

NIINPÄ niin. Kaikki hyvä loppuu aikanaan. Tällä kertaa vuorossa on **Stephen Kingin** varsin kunnioitettavat mittasuhteet saavuttanut Musta torni –sarja, joka on edennyt viimeiseen osaansa. Päätösosa on myös sarjan nimikkokirja eli *Musta torni*. Nimestä voi päätellä, kuinka tarina tulee loppumaan.

Varoituksen sanana (uskolliselle lukijalle) voidaankin näin aluksi todeta, että seuraavaksi on luvassa juonipaljastuksia. Tietämättömyyteensä tyytyväisen lukijan kannattaa palata tälle astialle vasta sen jälkeen, kun on Mustan tornin lukenut. Tässä yhteydessä voi myös todeta, että Musta torni –sarjaa koskevat kirjoitukseni lienevät enemmän esseeluontoisia kuin varsinaisia kirjallisuuskritiikkejä, ainakin mitä tekstien pituuteen tulee.

Mutta mitä tästä kaikesta pitäisi sanoa? Arvioida miehen työtä – miehen, joka tehnyt tämän kaiken eteen työtä 1970-luvulta saakka. Haukkua, ylistää tai lausua "viisaita sanoja", kommentteja, jotka tuskin koskaan tulevat edes päätyämään kirjailijan itsensä korviin.

Jos ei muuta, ainakin voi todeta, että ainakaan uskollisen lukijan ei tarvitse enää purra kynsiään ja repiä hiuksia päästään cliff hangeriin loppuvien sarjan eri osien vuoksi. Nähtäväksi myös jää, pystyykö King Mustan tornin tarinan loppuun saatettuaan todellakin eläköitymään kuten hän on "uhkaillut", vai tarttuuko hän vielä kerran kynään, ja jopa mahdollisesti palaa Mustan tornin tarinaan. Tämä kun on ollut hänen uransa tarinoiden tarina viimeiset 30 vuotta.

Oli miten oli, kaikella on aina alkunsa ja loppunsa. Tahtoo vain olla, että eepissä tarinoissa alut ja loput eivät tule niin selkeästi esille. Musta torni toteuttaa osaltaan tämänkin kuvion, sillä kirjassa alut ja loput sulautuvat yhteen – niin hämärältä kuin tämä kuulostaakin, näin todella tapahtuu. Lukija havainnoi tapahtunutta pitkin matkaa, ja konkreettisesti viimeistään kertomuksen lopussa, Mustan tornin ylimmällä tasolla, luomisen tasolla.

Tarina jatkuu suoraan siitä, mihin se *Susannahin laulussa* jäi. Jake, Oi ja isä Callahan astuvat vuoden 1999 New Yorkissa Dixie Pig –klubin ovesta sisään. Sisällä odottaa verenhimoinen joukko epäihmisiä ja mutanteja, joiden ohitse revolverimiesten tulisi päästä: jossakin Dixie Pigin uumenissa on Mian vankina Susannah Dean, jonka synnytykseen aika on tullut. Jake ja isä Callahan seuraavat Susannahin jälkiä Jaken uskollisen eläinystävän Oin vanavedessä, ja yrittävät pelastaa sen mitä pelastettavissa on.

Toisaalla Roland ja Eddie ovat edelleen 1980-luvun alun Mainessa, josta he yrittävät päästä Jaken, Oin ja isä Callahanin luokse. Paitsi että asiat Mainessa ovat vielä kesken, sillä maailma ja aika, jossa he nyt ovat, on Rolandin maailman lisäksi SE maailma, jolla on todella merkitystä, kuten Roland ja Eddie alkavat pikku hiljaa ymmärtää – asiat on saatettava kuntoon tässä ja nyt, jotta matka kohti tornia voi taas jatkua.

New Yorkissa asiat etenevät siihen pisteeseen, että Susannah/Mia synnyttää demonilapsensa, Rolandin pojan, joka on puoliksi ihminen ja puoliksi hämähäkki. Isä Callahan menettää Dixie Pigin ryttäkässä henkensä, tarjoten samalla Jakelle ja Oille pakotien Susannahin luokse. Susannah ei jää synnytyksen jälkeen toimeettomana makailemaan, vaan toimii ennen kuin Jake ehtii paikalle. Paha kyllä Susannah ei ehdi tuhoamaan demonilasta, joka luikahtaa karvaisine hämähäkin koipineen liukkaasti turvaan, tosin yhtä jalkaa vailla Susannahin tarkan tähtäyksen ansiosta. Oman nahkansa Susannah onnistuu pelastamaan, ja onnellinen jälleennäkeminen Jaken kanssa tapahtuu muutamaa sivua myöhemmin. Kuin ihmeen kautta paikalle pölähtävät myös Roland ja Eddie, suoraan Jakea, Oi'ta ja Susannahia uhkaavien vihollisten niskaan.

Näin ka-tet on jälleen yhdessä, ja matka kohti tornia voi jälleen jatkua. Seuraavana vuorossa on tornia ympäröivien, vielä jäljellä olevien säteiden pelastaminen. Tämä tarkoittaa sädettä tuhoavien murtajien tuhoamista, tehtävä joka osoittautuu varsin kinkkiseksi. Ka-tet kuitenkin onnistuu, tosin sillä seurauksella, että Eddie menettää henkensä.

Tässä vaiheessa tarinaa jokin muuttuu. Lukija ei ole lainkaan varautunut Eddien kuolemaan, enkä aikaan itse pystynyt lukemaan tarinaa kuivin silmin. Kyyneleiden lisäksi silmissä kipinöivät raivon salamat – en yksinkertaisesti voinut uskoa lukemaani. Hiukan rauhoittuani tajusin, että Eddien kuolema on hyvin realistinen asia, joka tapahtuu juuri niin kuin asiat elävässä elämässä tuntuvat tapahtuvan – se mitä et ikinä odota tapahtuvaksi tapahtuu silloin, kun sitä vähiten odotat. Ja se mitä tapahtuu, ei yleensä ole reilua. Niin epäreilua mutta totta.

Niinpä Susannahin, Rolandin, Jaken ja Oin valvoessa kuolevan Eddien vieressä, ja seuratessa velvollisuutensa täyttäneen revolverimiehen irtaantumista toiseen maailmaan, tunnevyöry alkaa pikkuhiljaa laantua, ja tarina alkaa taas upota tajuntaan. Paria sivua myöhemmin, Susannahin pestessä Eddien ruumista, Roland ja Jake ovat jo kaukana, takaisin vuodessa 1999. Siellä heidän tehtävänä on pelastaa kirjailija King kohtalokkaalta auto-onnettomuudelta. Jo ennen hajoamistaan ka-tet on tajunnut, että New Yorkin ruusun ja Rolandin maailman Mustan tornin lisäksi ainoa asia jolla on merkitystä on se, että kirjailija Stephen King kirjoittaa Mustan tornin tarinan loppuun asti. Niinpä tätä kautta tarinaan hiipivät jälleen kerran metafiktiiviset eli tarinaan itseensä viittaavat elementit, joita ilmeni jo sarjan kahdessa edellisessä osassa, ja etenkin Susannahin laulussa: tarinan henkilöahmot ovat tietoisia tai tulevat tietoisiksi siitä, että ovat henkilöahmoja tarinassa. Etenkin Roland ja Eddie ovat tietoisia siitä, että Mustan tornin tarinan luominen ja kehittyminen on kiinni kirjailija Kingistä, joka myös on yksi sarjan henkilöahmoista.

Metafiktio on postmodernille kirjallisuudelle tyypillinen elementti, jossa pyritään kiinnittämään huomio tarinan kerrottuun luonteeseen, ja siihen, kuinka todellisuutta ei voida jäljentää sellaisenaan, vaan vain kertomalla siitä tarinoita. Ja tämä on juuri se, mikä Kingin tarpeessa käyttää metafiktiota häiritsee: Musta torni –sarja alkoi eepisenä rakenteena, eli Ilias & Odysseia –tyyppisenä tarinana, jonka luonne muuttuu sarjan viidennessä kirjassa, ja etenkin sen jälkeen, koko ajan postmodernimpaan suuntaan juuri metafiktion kautta. Eepisen ja postmodernin rakenteen yhdistäminen ei tosin ole mitään uutta kirjallisuuden kentällä, näin on tehnyt esimerkiksi Alasdair Gray jo 1980-luvun alussa teoksessaan *Lanark – A life in four books*. Ainoa ero on se, että Gray'n tekemät ratkaisut toimivat luontevasti esim. Kingin tekstiin verrattuna.

Mustan tornin päätösosassa metafiktio tulee läsnäolevaksi ensin pääasiassa kirjailija Kingin auto-onnettomuuden kautta, mutta myöhemmin myös muilla tavoilla. Itse ärsyynnyin auto-onnettomuuden kuvauksen kohdilla suunnattomasti, sillä sen kautta tarinaan hiipii selittelyn makua: tekstissä tuodaan ikään kuin anteeksipyydellen esille, miksi Mustan tornin tarina ei vuosikausiin edennyt juuri lainkaan ennen Kingin lähes kohtalokkaaksi osoittautunutta auto-onnettomuutta, vaan

vasta sen jälkeen – ikään kuin lukijalle nyt tarvitsisi vihjailla, tai yleensäkin selitellä mitään. Ja kuten jo edellistenkin osien kohdalla tuli esille, jälleen kerran tarinassa painotetaan sitä, kuinka Musta torni ajaa kaiken muun edelle kirjailija Kingin tuotannossa. Tulee sellainen olo, että jaahas, lukija on tyhmä kuin saapas, kun tällä tavoin pitää vääntää asioita rautalangasta.

Kaikkein eniten tässä vaiheessa tarinaa "veistä haavassa" vääntää kuitenkin se, että henkilöahmo, joka kirjailija Kingin eteen hyppää hänen henkensä pelastaen, on Jake, *nuori Jake*, joka tapahtumien kulussa itse vammautuu ja kuolee. Jälleen kerran kuolema korjaa täysin yllättäen satoa. Vääryyden tunne tapahtunutta kohtaan on suuri, kun mäyriäisen katkerat kyyneleet peittävät kuolleen pojan kasvoja. Kirjailija puolestaan makaa rähmällään pusikossa jalka murtuneena, päälleajan ihmetellessä mitä juuri oli tapahtunut. Ja niin ihmettelee lukijakin, sillä jakeluun ei vain tunnu menevän, kuinka Jake voi *tuosta noin vain kuolla*. Eihän se nyt ole mahdollista. Kuten ei ollut Eddien kuolemakaan. Uskomatonta, kuinka henkilöahmohinkin voi kiintyä.

Rolandin haudatessa pojan Mainen metsiin alkaa lukijakin palailla fiktion todellisuuteen. Jakelle aina niin uskollinen mäyriäinen täyttää pojan viimeisen toiveen, ja jatkaa Rolandin kanssa matkaa kohti tornia. Tarinan aikaisempien osien tarjoamat viitteet siitä, että Mustan tornin etsintäretki vaatii Rolandia uhraamaan kaiken ja kaikki, tulevat tapahtumien kautta konkreettisesti esille: yksi toisensa jälkeen ka-tetin jäsenet putovat pois, sinne jonnekin, jossa elämän polku vihdoinkin päättyy, ja missä kohdataan sitten, kun kaikkien aika on kypsä.

Näin tarinassa tullaan siihen pisteeseen, että Jake makaa haudassaan, ja alkuperäisestä ka-tetista ovat jäljellä enää Gileadin viimeinen Revolverimies Roland sekä Susannah ja mäyräkarhu Oi. Ka-tet on hajonnut, vaikka matkan viimeinen koitos on vielä jäljellä: Purppurakuningas linna, ja itse Purppurakuningas. Kuninkaan linnan takana voi jo nähdä häämöttävän Mustan tornin huipun ja tulipunaisten ruusujen kentän.

Veistä haavassa vääntää ennen kaikkea se, että jo kirjailija Kingin auto-onnettomuuden esille nostamisesta tulee sellainen olo, että "kiitti vaan kirjailija, teipä juuri se mitä jo Susannahin laulun kohdalla pelkäsin sinun tekevän": metafiktiivinen elementti ei ainakaan paranna tarinaa, tällä kertaa lähinnä huonontaa sitä. Lisäksi huomio siitä, että King on näemmä alkanut tyrkyttää itseään kirjoihinsa – omista kirjoistaan filmatuissa televisiosarjoissa hän on esiintynyt pikkurooleissa, mutta ei kuitenkaan omana itsenään, toisin kuin Musta torni-sarjassa – ei paranna fiiliksiä lainkaan.

Kaiken lisäksi King pyrkii sarjan päätösosassa luomaan ja ylläpitämään jonkinlaista mystiikkaa siitä, kuinka Mustan tornin tarina "saapui hänen luokseen jostakin", kuinka hän on vain "tarinan välittäjä, sen kertoja". Ehkä näin onkin, mutta mystiikan tuominen Mustan tornin saagaan metafiktion kautta ei tunnu oikealta tavalta tuoda sitä tarinaan. Kirjaa lukiessa mietin useammin kuin kerran, että eikö elävän elämän kirjailija King tosiaan voinut pysyä perinteisessä tarinan kerronnassa, että oliko aivan pakko lähteä leikkimään kerronnallisilla tekniikoilla? Sillä ikävä kyllä King ei metafiktiota kerronnallisena välineenä hallitse. Ja kaiken lisäksi hän kirjan loppupuheessa ilmoittaa vielä inhoavansa metafiktiota – kommentti, joka synnyttää väkisinikin ristiriitaisia fiiliksiä ottaen huomioon sen, kuinka paljon King metafiktiota kirjoissa käyttää. Hyvä tarina on auttamattomasti pilalla.

Kingin loppukommentti metafiktio-inhostaan on ristiriitainen esimerkiksi siinä mielessä, että tarinasta löytyy metafiktiivisiä elementtejä sekä rakenteen että kerronnan tasolla. Mikäli asiaa tutkailee teoreettiselta kannalta, Mustan tornin viimeisissä osissa voi konkreettisesti havainnoida erästä metafiktiossa käytettyä kerronnan elementtiä, eli ns. kerronnan/luomisen paradoksia, jota mm. kirjallisuudentutkija Patricia Waugh pohdiskelee metafiktioon liittyvissä näkemyksissään

(Waugh 1981): kerronta nähdään luomisena, mutta samaan aikaan vallalla on voimakas tietoisuus siitä, että todellisuudesta voidaan esittää vain kertomuksia. Toisin sanoen realistien näkemys siitä, että todellisuutta tulee kuvata mahdollisimman tarkasti ja "todenmukaisesti", osoittautuu itsessään illuusioksi. Paradoksi on siinä, että kuvatessamme jotakin mahdollisimman todellisesti pystymme luomaan vain ja ainoastaan jäljitelmiä todellisuudesta, vain fiktiivistä todellisuutta, mutta emme todellisuutta itsessään. Tämä tulee hyvin voimakkaasti esille Mustassa tornissa juuri kirjailija Kingin hahmon kautta, joka tarinassa "luo todellisuutta". Mielenkiintoista olisikin tietää, onko "oikean todellisuutemme" kirjailija King tietoinen mainitusta kerronnan/luomisen paradoksista – lähinnä sen vuoksi, että onko hän toteuttanut kyseistä paradoksia Mustassa tornissa tieteen tahtoen vai tietämättään.

Samaiseen paradoksiin liittyvät myös mm. Slomith Rimmon-Kenanin näkemykset siitä, kuinka henkilöahmo voidaan luoda kerronnan kautta – piirre, joka tuli voimakkaasti esille jo *Callan susissa* isä Callahanin kautta sekä Susannahin laulussa, kun Eddie ja Roland tapasivat kirjailija Kingin, ja revolverimiehet tajusivat olevansa kirjailijan luomia henkilöahmoja, jotka ovat olemassa vain kerronnan kautta. Mustassa tornissa henkilöahmojen luominen kerronnan kautta yhdistyy koko fiktiivisen todellisuuden luomiseen: viimeisellä taipaleellaan kohti tornia Roland, Oi ja Susannah tapaavat uuden henkilöahmon, Patrickin, joka on taiteilija, piirtäjä ja maalari. Ennen kaikkea Patrickilla on kyky muuttaa todellisuutta piirroksissaan. Mikäli hän piirtää jotakin, ja sen jälkeen pyyhkii luomansa asian pyyhekumilla piirroksista pois, esine katoaa Rolandin todellisuudesta lopullisesti. Tämän Mustan tornin parvekkeelle linnoittautunut Purppurakuningas saa karvaasti kokea, kun Patrick piirtää raivokkaan ja kostonhimoisen kuninkaan paperille, ja sen jälkeen kumittaa tämän pois. Jäljelle jää vain tyhjässä ilmassa kelluva, vihasta ja raivosta sokaistunut punahehkuinen silmäpari. Patrickin kyvyn kautta tarina ja kerronta itsessään kietoutuvat sen ympärille, kuinka henkilöahmo voidaan luoda (ja poistaa) kerronnan kautta, ja jopa toisen henkilöahmon toimesta – Kingin kerronta luo henkilöahmon, joka puolestaan pystyy luomaan asioita fiktiivisessä todellisuudessa tai pyyhkimään niitä pois.

Purppurakuninkaan poispyyhkimisen jälkeen Roland lähettää Patrickin pois, takaisin Keski-Maailmaa kohti johtavaa polkua. Susannah on jo poistunut Rolandin maailmasta, hypännyt Patrickin piirtämästä, todelliseksi muuttuneesta ovesta johonkin toiseen maailmaan. Oi on antanut henkensä revolverimiehen edestä, ja täyttänyt Jaken viimeisen pyynnön – ne muutamat sekunnit, jotka Oi'n uhraus antoi Rolandille, pelastivat Rolandin elämän Mordredin, karmaisevan demonilapsen käsistä, tai pikemminkin karvaisista jaloista. Ja niin viimeinenkin Rolandin ka-tetistä on poissa, kun mäyriäinen ylittää kuoleman rajan.

Mutta vihdoinkin myös matkan pää on näkyvässä. Ensin Roland ei edes tajua, mitä hänen silmänsä näkevät, kunnes horisonttia peittävä Mustan tornin pyörryttävän korkea huippu todellakin iskeytyy hänen tajuntaansa. Ja tornia ympäröivä Can'-Ka No Rey, tulipunaisten ruusujen kenttä. Lukija ei uskalla edes hengittää, kun revolverimiehen väsyneet silmät hahmottavat maisemaa, jonka hän on nähnyt tuhannessa unessa. Siten, viimeisen taistelun jälkeen, raivosta ulvovan Purppurakuninkaan pyyhkiytyessä pois Rolandin maailmasta, revolverimies astelee viimeisen matkan kohti tornia, huutaen kuolleiden ja menetettyjen kumppaneidensa nimiä. Tuhat vuotta tomuna olleen Gileadin maailmalle laskema viimeinen revolverimies on vihdoinkin ja viimeinen saavuttanut matkansa pään – Mustan tornin. Ja lukija tarinan päätepisteen: tarinan näennäinen loppu saapuu eteen, kun tornin sisälle johtava ovi avautuu, ja Roland astuu siitä sisään.

Tämän lopun jälkeen kertojan ääni alkaa kertoa ajatuksiaan siitä, kuinka tarinoihin niin välttämättä kuuluvat loput "eivät olekaan tarinoiden kannalta niin välttämättömiä kuin niiden ajatellaan olevan". Ja kuinka vain itse tarina on se, millä on loppujen lopuksi merkitystä. Kuinka tarinoiden

lopetukset ovat sydämettömiä. Kuinka lopetus on vain toinen sana jäähyväisille. Niitä näitä kertoillen ääni tarjoaa lukijalle vaihtoehdon: mikäli lukija välttämättä haluaa, hän voi kuitenkin seuraavasta lukea, kuinka Rolandin tarina sitten oikeastaan päättyikään. Ja tottahan lukija haluaa. Kuka hullu nyt enää, lopun todellakin ollessa käsillä, jättäisi viimeiset rivit lukematta? Tultuaan niin pitkän matkan revolverimiehen mukana maailman keskipisteeseen.

Tällä tavoin tarina jatkuu jälleen kerran metafiktion ja luomisen/kerronnan paradoksin avulla, etten sanoisi jopa luomisen/kerronnan paradoksia kohti: Roland kiipeää Mustan tornin loppumattomilta tuntuja portaita todistaen oman elämänsä kulkua kerros kerrokselta. Jokaisesta kerroksesta löytyy avoin ovi, jonka takana olevasta huoneesta löytyy hänen elämänsä kuluneet vuodet ja niistä muistuttava esine. Mutta huipulta, Rolandin elämän nykyhetkestä, löytyy vain ja ainoastaan suljettu ovi. Kuinka ollakaan, kun Gileadin viimeinen revolverimies sen aukaisee, tajuaa hän näkevänsä edessään sen saman aavikon, jonka polttavassa kuumuudessa hän aikanaan ajoi mustiin pukeutunutta miestä takaa.

Ja niin ka – kohtalon pyörä – pyörähtää jälleen yhden julman kierroksen kertojan kertoessa seuraavaa: "Mustiin puettu mies pakeni autiomaan halki, ja revolverimies seurasi hänen jälkiään". Kertojan äänen hämärtyessä lukija tajuaa, että tarina loppuu siihen mistä alkoikin, kun armaa huutava revolverimies heitetään jälleen ka'n pyörän hampaisiin, uudelle, loputtomalle etsintäretkelle. Näin vihdoinkin loppuu kertomus Keski-Maailmasta ja maailmoista sen ympärillä: kertomus Suuresta Etsintäretkestä ja urheasta ka-tetista sekä sen dinhista, surullisesta ja niin traagisesta Gileadin Rolandista, viimeisestä revolverimiehestä, joka kohti Mustaa tornia kävi. Ja mikäli kertojaa on uskominen, käy edelleen, hamaan tulevaan asti. Sillä ka on kuin tuuli, eikä sitä voi estää...

Tarinan saapuessa päätökseen tuntemukset ovat sekalaiset. Toisaalta on helpottunut olo siitä, että vuosikausien odotus on päättynyt, mutta toisaalta mielessä liikkuu monenlaista kapinan poikasta tarinan tapahtumia kohtaan. Mutta kaikkein päällimmäisenä lepäävät sai Kingin sanat: tämä oli ainoa mahdollinen lopetus tarinalle. King kiittää uskollista lukijaa pitkän yhteisen matkan kulkemisesta, mutta toteaa hyvin tiukasti, että ratkaisu, johon tarinassa lopulta saavuttiin, on hänelle ainoa oikea.

Itse en juurikaan "järkyttynyt" loppuratkaisusta, olin vain hyvilläni, että jonkinlainen ratkaisu asiaan saatiin. Sarjassa esille tulleiden metafiktiivisten elementtien vuoksi mielessä kävi kerran jos toisenkin, että lopussa saattaisi tapahtua "jonkinlainen kerronnallinen jäynä" – metafiktiivisessä kirjallisuudessa on usein havaittavissa piirteitä siitä, että tarinoiden alut ja loput eivät ole aivan tavanomaisia.

Itse lopetan omat jorinani erääseen tarinassa esille tulleeseen epäloogisuuteen, jota ei lukijalle selitetty. *Mitä tapahtui Mustalle velhon lasille, joka palveli ka-tetia Callan susissa?* Susannahin laulussa Jake ja isä Callahan jättivät velhon lasipallon metroaseman tallelokeroon New Yorkiin, mutta kukaan ka-tetin jäsenistä ei koskaan käynyt hakemassa sitä pois. Mustassa tornissa velhon lasista ei puhuttu mitään, vaikka, kun Roland seikkaili kaupungin kaduilla, koko ajan odotin, että tämä olisi käynyt hakemassa velhon lasin tallelokerosta pois. Mutta näin ei käynyt, ja kaikesta päätellen lasipallo jäi tallelokeroon odottamaan 2000-luvun saapumista, ja päivää, jolloin lokeron vuokra vihdoinkin vanhenee. Uuden vuosituhannen alkua ajatellen tulee väistämättä mieleen eräs päivämäärä: 11.09.2001. Jos Mustan tornin saagalla kerran mystiikkaa haetaan, niin voi vain kysyä, liekkö maailmassa ja eritoten fiktiivisissä maailmoissa on sattumia kasapäin...